

TL 4066 Kuzeyin Az Nüfuslu Halkları ve Arktik

Öğretim Üyesi: Dr.Öğr.Üyesi Mustafa Can TEZİÇ.

Dolganların Oluşum Süreçleri (3)

Hafta 14.

Hazırlık Soruları:

- **Grup aidiyetleri ve mekân arasındaki ilişkiyi tartışınız.**

On dokuzuncu yüzyıl başı – yirminci yüzyıl ortalarında Hatanga Hatt'ı olarak bilinen ve sınırları güney batıda Dudinka ve kuzey doğuda Hatanga'yı bir yay biçiminde birbirine birleştiren yerleşimler kuşağının oluşmasının bugün Dolgan olarak tabir edilen etnik grubun oluşmasında çok büyük etkisi vardır. Hatanga Hattı diye adlandırılan bu hatta daha geniş bir coğrafyadan baktığımızda ise bu hat batıda Yenisey nehrinin yakınında bulunan Dudinka'dan doğuda Anabar nehrine hatta daha da doğuya Lena nehrinin aşağı bölgelerine kadar uzanan bir coğrafyanın bağlayıcısıdır.

Kuzeyden bakıldığında Tundra gerisinde bulunan bu yay üzerinde yarım adadaki tüm gruplar kışı geçirmek için toplanmaktadırlar. Tundra ve ormanlık alan arasında adeta bir şerit biçiminde karşımıza çıkan bu bölge Taymır yarım adasında adeta bir yaşam alanı olarak farklı gurupları bir araya toplamış ve ileride bir aidiyet geliştirecekleri coğrafyanın da sosyal sınırlarını çizmiştir. Kışı görece rahat iklim koşullarında geçirmek için yarı ormanlık alana gelen geyik yetiştiricileri, yazın gelmesi ile birlikte geyiklerini kışlaklarından 100 – 200 kilometre kuzeye kadar çıkararak verimli otlaklara götürmektedirler.

Hat boyunca bir birine yakın irili ufaklı pek çok yerleşim alanı oluşmuştur. Bu topluluklar bir kaç kulübe veya çumdan meydana geldikleri gibi etnik bakımdan da oldukça karışık bir yapıdadırlar.

Bu toplulukların yapıları K. Rıçkova'nın 1905 yılında bölgeye yapmış olduğu etnografik gezide oldukça çarpıcı bir şekilde kaydedilmiştir. K. Rıçkova'nın çalışmalarından yapılan alıntılara baktığımızda ilkin Vvedenskoye Kışlağındaki köylüler ile yapmış olduğu söyleşi dikkatleri çekmektedir. Bu yerleşim alanında yaşayan Nikita Laputov bir Dolgan ile evli "... yarı Dolgan – yarı Samoyed – yarı Rus... kısık, çekik mavi gözlü, çenesindeki sakallar seyrek". Damadı Dolgan, anne - Samoyed, baba (melez) – Tundura ötesi köylü, karısı-Rus, kızı ve oğlu Dolgan ile evli.

Benzer şekilde, Tundura ötesi köylülerin yaşadıkları Avamsk Kışlağında yapmış olduğu görüşmede Konstantin Aksenov'un ailesinde ise bölgede yaşayan neredeyse tüm etnik gruplar bulunmaktadır. Aksenov: Büyük büyükannesi - Samoyed, dede ve baba - köylü olarak kaydedilmiş, büyükanne - Yakut, anne - Samoyed.

Boganida nehri yakınlarındaki Stanok Rassoh'ta Yessey idari bölgesinde ise üç kulübede, üç Dolgan aile yaşamaktadır. Kipriyana Savina ailesini şu şekilde tanımlamaktadır. Dede – vaftiz edilmemiş Dolgan, büyük anne – Tunguz, anne – köylü, karısı – Yakut, karısının annesi Tunguz.

Sonuç olarak Taymır'dan Lena'ya kadar olan geniş arazide ileride Dolganları oluşturacak unsurlar batıda (Rus eski yerleşimciler, İlimseyskiye Tunugzları, Esey Yakutları) doğuda (Yakutlaşmış Ruslar, Vilo Tunguzları, Lamutlar ve Yakutlar), konar göçer bir yaşam tarzında geyik yetiştiriciliği ile uğraşmışlar ve

bu yaşam tarzı farklı gruplar arasındaki evliliklerin artmasında yardımcı olmuştur.

On dokuzuncu ve yirminci yüzyıl başında Hatanga ve Anabar arasında da başlıca dört grup mevcuttur aralarında en baskın olan Yakutlar daha sonra ormanlık Tundura da bulunan Tunguz soy grupları Hatanga, Bludna, Popigay nehir havzasında Dolganlar ve yine Hatanga bölgesinde Rus Tundura ötesi köylüler yerleşik olarak yaşamaktadırlar ki bu gruplarda Yakutlaşmışlardır. Üç yüz yıl boyunca yan yana yaşayan bu gruplar arasında kültürel ve etnik ilişkiler hızlanmıştır.

Bölgenin derinden değişimi Sovyetler Birliği ile birlikte gerçekleşen kolektivizasyon çerçevesinde kolhozların hayata geçirilmesi ve bağlantılı olarak yerleşik haya geçiş ve bölgede 1930 – 1931 yılında Taymır (Dolgan-Nenets) milli okrugunun oluşumu içerisinde homojenleşecekleri bir coğrafyanın (etnik mekânın) inşasında önemli yerleri vardır. Bu sistem içerisinde bölgede okullaşmanın artması etnik konsolidasyonu güçlendirmiş, özellikle gruplar arasındaki etnografik farklılıklar erimeye başlamıştır.

Temel Kaynak

Teziç M.C. Sibirya’da Etnosların ve Alt-Etnosların Oluşumunda Tunguz Soy Gruplarının Rollerini (Evenler, Dolganlar ve Geyik Yetiştiricisi Yakutlar) // Научное обозрение Саяно-Алтая. 2015 № 4 (12). S. 21-35.

Yardımcı Kaynaklar

Barth, F. (1969). *Ethnic groups and boundaries the social organization of culture difference*, Boston: Little Brown.

Boronoyev, A.O. (2007). Territorial'naya mental'nost' I problemi sotsiokul'turnogo razvitiya regiona, (Pod redakstiey d-r filos. nauk professor. Boronoeva A.O) *Sibirskaya mental'nost' I problemi sotsiokul'turnogo razvitiya regiona*, St. Petersburg: Asterion s.8-17.

El'nitskiye, K. (1895). *Inorodtsı sibiri i sednyeaziatskih vladniye Rossii etnografiçeskiye oçerki*, St. Petersburg, İzdaniye D.D. Poluboyarikova.

Evstigneev, Yu.A. (2003). *Rossiyaskaya Federatsiya narodı i ih podrazdeleniya – kratkiye etnologiçeskiye spravoçik*, İzdatel'stvo St. Peterburgskogo universiteta.

Fenton, S (2003). *Ethicity*, Polity Press Black well Publishing Ltd.

Gumilyev, L.N. (2006). *Etnogeneza . biosfera zamli*, Moskova: Ast; Astrel'.